

 Estd. 1962 "A++" Accredited by NAAC (2021) With CGPA 3.52	SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR - 416 004, MAHARASHTRA	
	PHONE : EPABX – 2609000, www.unishivaji.ac.in, bos@unishivaji.ac.in	
	शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर - ४१६ ००४, महाराष्ट्र	
	दूरध्वनी - ईपीएबीएक्स - २६०९०००, अभ्यासमंडळे विभाग - ०२३१-२६०९०९४	

Ref. No./SU/BOS/Humanities/560

Date :26/07/2023

To,

1. The Principal,
All Concerenced Affiliated
Colleges/Institutions,
Shivaji University, Kolhapur

2. The Head,
All Concerenced Department,
Shivaji University, Kolhapur

Subject : Regarding syllabi of M. A. & M.R.S. Part I (sem. I & II) degree programme
under the Faculty of Humanities as per National Education Policy, 2020 (NEP)

Sir/Madam,

With reference to the subject mentioned above I am directed to inform you that the University authorities have accepted and granted approval to the revised syllabi, equivalence and nature of question paper of M. A. & M.R.S. Part I (Sem. I & II) under the Faculty of Humanities as per National Education Policy, 2020. (NEP)

English	Hindi	Marathi	Sanskrit	History
Sociology	Economics	Political Science	Russian	Psychology
Bhasha Proudhyogiki	M.R.S.			

This syllabi shall be implemented from the academic year 2023-24 onwards . A soft copy containing the syllabus is attached herewith and it is also available on university website www.unishivaji.ac.in (Online Syllabus).

For students of Distance Education this syllabi be implemented from the academic yerar 2023-24.

You are therefore, requested to bring this to the notice of all students and teachers concerned.

Thanking you,

Yours faithfully

(Dr. S. M. Kubal)
Dy. Registrar

Encl : As above

Copy to,

For Information and necessary action.

Dean, Faculty of Humanities.	Computer Center/I. T. Cell.
Chairman, B.O.S./Ad-hoc Board under faculty of Humanities.	Eligibility Section.
Director, Board of Examinations & Evaluation	P. G. Seminar Section.
Appointment Section A & B	Distance Education Section.
O. E. Exam. 1 & 2 Section.	Affiliation Section (T. 1 & T 2)
P. G. Admission Section.	

SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

Established: 1962

A⁺⁺ Accredited by NAAC (2021) With CGPA 3.52

New Syllabus For

Master of Arts [M. A. in SANSKRIT]

**UNDER
Faculty of Humanities**

M. A. Part - I (Sem - I and II)

STRUCTURE AND SYLLABUS IN ACCORDANCE WITH

NATIONAL EDUCATION POLICY - 2020

HAVING CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

WITH MULTIPLE ENTRY AND MULTIPLE EXIT OPTIONS

(TO BE IMPLEMENTED FROM ACADEMIC YEAR 2023-24 ONWARDS)

INDEX

Sr. No.	Content	Page No
1	PREAMBLE	3
2	PROGRAMME LEARNING OUTCOMES (PO)	3
3	DURATION	3
4	ELIGIBILITY FOR ADMISSION	3
5	MEDIUM OF INSTRUCTION	3
6	EXAMINATION PATTERN	3
7	SCHEME OF TEACHING AND EXAMINATION	4
8	STRUCTURE OF PROGRAMME	5
9	COURSE CODE TABLE	6
10	EQUIVALENCE OF THE PAPERS	9
11	Determination of CGPA, Grading and declaration of results	10
12	NATURE OF QUESTION PAPER AND SCHEME OF MARKING	12
13	SYLLABUS	14

1. PREAMBLE:

In the age of rapid advancement of science and technology, Bharat has its uniqueness in having ancient treasure of knowledge which can enlighten the path of human beings towards peace, progress and prosperity. This treasure of ancient knowledge is in Sanskrit and it is duty of Sanskrit educators to open its gates to the true knowledge seekers. Having this perspective in the mind, the syllabus of Sanskrit is framed to withstand the demand of modern time. This syllabus mainly deals with Vedic literature, Grammar, Linguistics, Drama, Philosophy and Ancient Indian Knowledge. It emphasizes on practical use of Sanskrit. It reveals ancient India's contribution in the field of Environment Sciences, Mathematics, Ayurveda and Culture of Food and Drinks. Making of this syllabus is all in attempt to execute the fundamental principles on which the New Education Policy is based.

2. PROGRAMME LEARNING OUTCOMES (PO)

- To develop the skills of Students for effective learning and communication in the Sanskrit language
- To make students acquainted with Ancient Indian Knowledge System
- To bring Sanskrit into practical uses
- To focus the importance of Sanskrit Grammar for mastering it.
- To focus the literary genius of Sanskrit poets in the field of Drama

2. DURATION:

The Master of Arts in **SANSKRIT** programme shall be A FULL TIME COURSE OF TWO YEARS - FOUR SEMESTERS DURATION with 22 Credits per Semester. (Total Credits = 88)

3. ELIGIBILITY FOR ADMISSION:

ANY GRADUATE FROM RECOGNIZED UNIVERSITY/HEI is eligible for admission for this course. The criteria for admission is as per the rules and regulations set from time to time by concerned departments, HEIs, university, government and other relevant statutory authorities.

5. MEDIUM OF INSTRUCTION:

The medium of instruction shall be MARATHI. However, the students will have AN OPTION TO WRITE ANSWER-SCRIPTS IN SANSKRIT, ENGLISH or MARATHI.

6. EXAMINATION PATTERN:

The pattern of examination will be Semester End Examination with Internal Assessment/Evaluation.

7. SCHEME OF TEACHING AND EXAMINATION:

M. A. Programme Structure for Semester I and II

Semester - I												
Teaching Scheme						Examination Scheme						
Sr. No.	Theory (TH)				Practical (PR)	Semester - end Examination (SEE)			Internal Assessment (IA)			
	Course Type	No. of Lectures per Week	Hours	Credits		Paper Hours	Max	Min	Internal	Max	Min	
1	MM 1	4	4	4		3	80	32	--	20	08	
2	MM 2	4	4	4		3	80	32	--	20	08	
3	MM 3	4	4	4		3	80	32	--	20	08	
4	MM 4	2	2	2		2	40	16	--	10	04	
5	ME --	4	4	4		3	80	32	--	20	08	
6	RM	4	4	4		3	80	32	--	20	08	
Total		22	22	22				440		--	110	
											SEE + IA: 440 + 110 = 550	

Semester - II												
Teaching Scheme							Examination Scheme					
Sr. No.	Theory (TH)				Practical (PR)		Semester - end Examination (SEE)			Internal Assessment (IA)		
	Course Type	No. of Lectures	Hours	Credits	Hrs	Credits	Paper Hours	Max	Min	Internal	Max	Min
1	MM 5	4	4	4	--	--	3	80	32	--	20	08
2	MM 6	4	4	4			3	80	32	--	20	08
3	MM 7	4	4	4			3	80	32	--	20	08
4	MM 8	2	2	2			2	40	16	--	10	04
5	ME --	4	4	4			3	80	32	--	20	08
6	OJT/FP	-	-	-	4	4	Certified Submission of Dissertation/ OJT Report/ Project Report	80	32	Viva-Voce/ Presentation	20	08
Total		18	18	18	4	4		440			110	
										SEE + IA: 440 + 110 = 550		
Semester I and II		40	40	40	4	4		880	-	SEE + IA: 880 + 220 = 1100		
Total credits required for completing. M.A. I: 44 credits												

MM: Major Mandatory - There will be FOUR mandatory courses for each semester.

ME: Major Elective (Student should opt for ANY ONE course from the group of elective courses/basket).

RM: Research Methodology - It is a mandatory course.

OJT/FP: On Job Training - Internship/Apprenticeship or Field Project: It is a mandatory course. It should be completed during the period from the end of first semester to the end of second semester.

NOTE: Separate passing is mandatory for both, Semester End Examination and Internal Evaluation/Assessment.

8. STRUCTURE OF PROGRAMME:

(Credit Distribution Structure for with Multiple Entry and Exit Options M.A.- I in Sanskrit)

Year	Level	Sem	Major with Course Code (Credits)		RM	OJT / FP	Total Credits	Degree
			Mandatory	Electives (Choose ONE elective)				
I	6.0	Sem I	Course Code: MAU0325MML504G1 Vedic Literature (4) Course Code: MAU0325MML504G2 Paspashahnika (4) Course Code: MAU0325MML504G3 Arthasangraha (4) Course Code: MAU0325MML504G4 Sanskrit Communication Skills (2)	Course Code: MAU0325MEL504G1 Karnabharam-Urubhangam (4) Course Code: MAU0325MEL504G2 Mudrarakshasam(4) Course Code: MAU0325MEL504G3 Mruchchhakatikam (4)	Course Code: MAU0325RML504G Research Methodology (4)	--	22	PG Diploma (After 3 year Degree)
		Sem II	Course Code: MAU0325MML504H5 Subanta Prakaranam of Laghusiddhantkaumudi (4) Course Code: MAU0325MML504H6 Sanskrit Linguistics (4) Course Code: MAU0325MML504H7 Sankhyakarika (4) Course Code: MAU0325MML504H8 Ancient Indian Culture of food and drinks (2)	Course Code: MAU0325MEL504H4 Environmental Awareness in Sanskrit Literature (4) Course Code: MAU0325MEL504H5 Introduction to Lilavati of Bhaskaracharya (4) Course Code: MAU0325MEL504H6 Fundamentals of Ayurveda (4)	--	Course Code: MAU0325OJL504H On Job Training (4) OJT: On Job Training (Internship, Apprenticeship / FP (Field Project) (4)	22	

Cumulative Credits for PG Diploma			28	8	4	4	44	

9. COURSE CODE TABLE:

M. A. Sanskrit Part I Sem- I and II

Semester No.	Course Code	Title of Course
I	MAU0325MML504G1	Vedic Literature
I	MAU0325MML504G2	Paspashahnika
I	MAU0325MML504G3	Arthasangraha
I	MAU0325MML504G4	Sanskrit Communication Skills
I	MAU0325MEL504G1	Karanbharam-Urubhangam /
	MAU0325MEL504G2	Mudrarakshasam /
	MAU0325MEL504G3	Mrucchhakatikam
II	MAU0325MML504H5	Subanta Prakaranam of Laghusiddhantakaumudi
II	MAU0325MML504H6	Sanskrit Linguistics
II	MAU0325MML504H7	Sankhyakarika
II	MAU0325MML504H8	Ancient Indian Culture of Food and Drinks
II	MAU0325MEL504H4	Environmental Awareness in Sanskrit Literature /
	MAU0325MEL504H5	Introduction to Lilavati of Bhaskaracharya /
	MAU0325MEL504H6	Fundamentals of Ayurveda

10. EQUIVALENCE OF THE PAPERS:

(Note: Add 'rows' as per course requirement and kindly apply proper course codes. The 'Papers' are considered as 'Course' in New Scheme.)

Equivalence: M. A. I Sem- I and II

Sem No.	Paper Code	Title of Old Paper	Sem No.	Credit	Course Code	Title of New Course	Credit
I	88041	वेदसूक्ताध्ययन	I	4	MAU0325MML504G1	Vedic Literature	4
I	88042	व्याकरण महाभाष्य पस्पशान्हिक	I	4	MAU0325MML504G2	Paspashahnika	4
I	88043	अर्थसंग्रह	I	4	MAU0325MML504G3	Arthasangraha	4
I	88044	नाट्यपरिचय	I	4	MAU0325MML504G4	Sanskrit Communication Skills	2
I			I		MAU0325MEL504G1	Karanbharam- Urubhangam	4
I			I		MAU0325MEL504G2	Mudrarakshasam	4
I			I		MAU0325MEL504G3	Mrucchhakatikam	4
II	88436	वैदिक वाङ्मय परिचय	II	4	MAU0325MML504H5	Subanta Prakaranam of Laghusiddhantakau mudi	4
II	88437	प्राचीन व आधुनिक भाषाविज्ञान	II	4	MAU0325MML504H6	Sanskrit Linguistics	4
II	88438	सांख्यकारिका	II	4	MAU0325MML504H7	Sankhyakarika	4
II	88439	आयुर्वेदाचा परिचय	II	4	MAU0325MML504H8	Ancient Indian Culture of Food and Drinks	2
II			II		MAU0325MEL504H4	Environmental Awareness in Sanskrit Literature	4
II			II		MAU0325MEL504H5	Introduction to Lilavati of Bhskaracharya	4

II			II		MAU0325MEL504H6	Fundamentals of Ayurveda	4
----	--	--	----	--	-----------------	--------------------------	---

11. Determination of CGPA, Grading and declaration of results:

Shivaji University has adopted 10 point Grading System as follows:

➤ **In each semester, marks obtained in each course (Paper) are converted to grade points:**

- If the total marks of course are 100 and passing criteria is 40%, then use the following Table 1 for the conversion.
- If total marks of any of the course are different than 100 (e.g. 50) and passing criterion is 40%, then marks obtained are converted to marks out of 100 as below:

$$\text{Marks out of 100} = \frac{\text{Marks obtained by student in that course}}{\text{Total marks of that course}} \times 100$$

and then grade points are computed using Marks out of 100 as per Table 1.

Table 1: Conversion of Marks out of 100 to grade point

Sr. No.	Marks Range out of 100	Grade point	Letter grade
1	80-100	10	O: Outstanding
2	70-79	9	A+: Excellent
3	60-69	8	A: Very Good
4	55-59	7	B+: Good
5	50-54	6	B: Above Average
6	45-49	5	C: Average
7	40-44	4	P: Pass
8	0-39	0	F: Fail
9	Absent	0	Ab: Absent

Table 2 : Conversion of Marks out of 50 to grade point (Passing: 20)

Sr. No.	Marks Range out of 50	Grade point	Letter grade
1	40-50	10	O: Outstanding
2	35-39	9	A+: Excellent
3	30-34	8	A: Very Good
4	28-29	7	B+: Good
5	25-27	6	B: Above Average
6	23-24	5	C: Average
7	20-22	4	P: Pass
8	0-19	0	F: Fail
9	Absent	0	Ab: Absent

➤ **Computation of Semester Grade Point Average (SGPA) :**

Based on the grade points earned in each course in each semester, *Semester Grade Point Average (SGPA)* is computed as follows:

The SGPA is the ratio of sum of the product of the number of credits with the grade points scored by a student in all the courses taken by a student in that semester and the sum of the number of credits of all the courses undergone by a student in that semester. The SGPA of the ith semester is denoted by S_i . The formula is given by

$$\text{SGPA of semester } i = S_i = \frac{\sum_{j=1}^k c_j \times G_j}{\sum_{j=1}^k c_j}$$

where c_j is the number of credit of jth course, G_j is the grade points earned in the jth course and k be the number of courses in i^{th} semester.

➤ **Computation of Semester Grade Point Average (SGPA) :**

Based on the SGPA of each semester, Cumulative Grade Point Average (CGPA) is computed as follows:

The CGPA is also calculated in the same manner taking into account all the courses undergone by a student over all the semesters of a programmed,

$$\text{CGPA} = \frac{\sum_{i=1}^m C_i \times S_i}{\sum_{i=1}^m C_i}$$

Where C_i is the total number of credits in i^{th} semester, S_i is the SGPA of ith semester and m is the number of semesters in the programme.

➤ **Based on CGPA, final letter grade is assigned as below :**

Table 3: Final Cumulative Grade Point Average (CGPA) and Final Grade for course

Sr. No.	CGPA Range	Grade	Grade Descriptions
1	9.50-10.00	O	Outstanding
2	8.86-9.49	A+	Excellent
3	7.86-8.85	A	Very Good
4	6.86-7.85	B+	Good
5	5.86-6.85	B	Above Average
6	4.86-5.85	C	Average
7	4.00-4.85	P	Pass
8	0.00-3.99	F	Fail
9	Nil	AB	Absent

Remarks:

1. B+ is equivalent to 55% marks and B is equivalent to 50 % marks. The final later grade is based on the grade points in each course of entire programme and not on marks obtained each course of entire programme.
2. The SGPA and CGPA shall be round off to two decimal points.

12. NATURE OF QUESTION PAPER AND SCHEME OF MARKING:

A) FOR FOUR CREDITS: Total Marks: 80

Note: Following pattern is given by taking nature of courses in languages and Social Sciences into consideration.

Question No. 1: Multiple choice questions (10 MCQs) (01 marks each) 10 Marks

Question No. 2: Full length question 20 Marks

OR

Question No. 2: Full length question 20 Marks

Question No. 3: Full length question 20 Marks

OR

Question No. 3: Full length question 20 Marks

Question No. 4 Translation with explanatory notes (Any 03 out of 05) 30 Marks

In some courses

Question No. 4 Short notes (Any 03 out of 05) 30 Marks

B) FOR TWO CREDITS: Total Marks: 40

Course Name: Sanskrit Communication Skill

Que. No. 1: Multiple choice questions (Ten) (01 marks each) 10 Marks

Que. No. 2: Comprehension of Unseen Paragraph (any 01 out of 02) 10 Marks

Que. No. 3: Translation from Sanskrit to Marathi/English (any 01 out of 02) 10 Marks

Que. No. 4: Essay writing in Sanskrit (any 01 out of 03) 10 marks

Course Name: Ancient Indian Culture of Food and Drinks

Question No. 1: Multiple choice questions (10 MCQs) (01 marks each) 10 Marks

Question No. 2: Full length question 10 Marks

Question No. 3: Full length question 10 Marks

Question No. 4 Short notes (Any 02 out of 03) 10 Marks

13: SYLLABUS

A) THEORY PAPERS:

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – I

Type: Major Mandatory

Course Name: Vedic Literature

Course Number: MM1

Course Code: MAU0325MML504G1

Course Credits: 4

Marks: Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. वेदांतील निवडक सूक्तांचे अध्ययन करणे.
२. वेदांगांपैकी निरुक्ताचा परिचय करून देणे.
३. शिक्षा या वेदांगाचा पाणिनीय शिक्षा या ग्रंथाद्वारे परिचय करून देणे
४. उपनिषदांतील संवादात्मक तत्त्वज्ञानाची प्रातिनिधिक स्वरूपात ओळख करून देणे.

फलिते :

१. वेदांतील निवडक सूक्तांचे अध्ययन होते.
२. वेदांगांपैकी निरुक्ताचा परिचय होतो.
३. शिक्षा या वेदांगाचा पाणिनीय शिक्षा या ग्रंथाद्वारे परिचय होतो.
४. उपनिषदांतील संवादात्मक तत्त्वज्ञानाची प्रातिनिधिक स्वरूपात ओळख होते.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	ऋग्वेद सूक्ते : १. उषस् सूक्त १.४ २. विश्वामित्र-नदी संवादसूक्त ३.३३ ३. पर्जन्यसूक्त ५.८३ ४. धनान्नदानसूक्त १०.११७	१५	१

२	पाणिनीय शिक्षा	१५	१
३	निरुक्त अध्याय १	१५	१
४	कठोपनिषद - वल्ली २ – यम-नचिकेत-संवाद आणि छांदोग्योपनिषद् – आरुणी-श्वेतकेतु-संवाद	१५	१
एकूण		६०	४

Suggested Books/Readings:

१. ऋग्वेदसंहिता (श्रीमत्सायणाचार्यविरचितभाष्यसमेता), वैदिक संशोधन मंडळ, पुणे, १९८४.
२. डॉ. मुळे रवींद्र, 'वेददर्शन' श्री संत ज्ञानेश्वर वेदविद्या प्रतिष्ठान, औरंगाबाद, प्रथमावृत्ती २००३
३. डॉ. चानना देवराज – 'ऋग्भाष्य- संग्रहः', मुन्शीराम पब्लिशर्स, नई दिल्ली.
४. कौण्डिन्यायन शिवराज आचार्य, पाणिनीय शिक्षा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी, २०१७
५. ब्राह्मणोपनिषदे आणि वेदांगे - शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed.

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ - आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन भाषांतर करा. (पाच पैकी तीन) ३० गुण	

अंतर्गत मूल्यमापन

२० गुण

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – I**Type:** Major Mandatory**Course Name:** Paspashahnika**Course Number:** MM2**Course Code:** MAU0325MML504G2**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. पतंजली व व्याकरण महाभाष्याचा परिचय करून देणे.
२. व्याकरणाची मुख्य आणि गौण प्रयोजने अभ्यासणे.
३. शब्दानुशासन, शब्दार्थ संबन्धाची नित्यता, व्याकरण पदार्थाचा विचार, वर्णोपदेशाचे प्रयोजन इत्यादी संकल्पना समजून घेणे.
४. विषयाधीन युक्तिवाद समजून घेऊन विश्लेषणात्मक बुद्धिमत्ता वाढविणे.

फलिते:

१. पतंजली व व्याकरण महाभाष्याचा परिचय होतो.
२. व्याकरणाची मुख्य आणि गौण प्रयोजने अभ्यासतात.
३. शब्दानुशासन, शब्दार्थ संबन्धाची नित्यता, व्याकरण पदार्थाचा विचार, वर्णोपदेशाचे प्रयोजन इत्यादी संकल्पना समजून घेतात.
४. विषयाधीन युक्तिवाद समजून घेऊन विश्लेषणात्मक बुद्धिमत्ता वृद्धिंगत होते.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	शब्दस्वरूप, शब्दानुशासनाची प्रयोजने आणि पद्धती	१५	१
२	शब्दोपदेशाच्या पद्धतीचे निरूपण, शब्दाच्या नित्यानित्यतेबाबत व्याकरणशास्त्राची उपयोगिता	१५	१
३	सिद्धे शब्दार्थसंबंधे, लोकव्यवहाराने सिद्ध शब्दांचा व्याकरणशास्त्राने धर्मनियम	१५	१

४	व्याकरण पदार्थाचे विवेचन, वर्णोपदेशाचे प्रयोजन	१५	१
	एकूण	६०	४

Suggested Books / Readings:

१. म.म. अभ्यंकर काशिनाथशास्त्री, 'महाभाष्य' (पतंजली, मराठी भाषांतर), पुणे
२. व्याकरणमहाभाष्यम् – (विद्यानिधी हिन्दी व्याख्या) विद्यानिधी शोधसंस्थान, कुरुक्षेत्र, प्रथम खंड
३. युधिष्ठिर मीमांसक, सोनपत, व्याकरण महाभाष्य - प्रथम भाग
४. त्रिपाठी जयशंकरलाल, व्याकरणमहाभाष्यम्, चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी, २०१३.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ – विवेचक परिच्छेद लिहा. (पाच पैकी तीन)	३० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन	२० गुण
-------------------	--------

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – I**Type:** Major Mandatory**Course Name:** Arthasangraha**Course Number:** MM3**Course Code:** MAU0325MML504G3**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. पूर्वमीमांसा दर्शनाचा संक्षिप्तात परिचय करून देणे.
२. यज्ञ संकल्पना समजून घेणे.
३. खंडन मंडनात्मक पद्धतीने मांडलेला शास्त्रातील युक्तिवाद समजून घेणे.
४. विश्लेषणत्मक विचारक्षमतेला चालना देणे.

फलिते:

१. पूर्वमीमांसा दर्शनाचा संक्षिप्तात परिचय होतो.
२. यज्ञ संकल्पना समजून येते.
३. खंडन मंडनात्मक पद्धतीने मांडलेला शास्त्रातील युक्तिवाद समजून येतो.
४. विश्लेषणत्मक विचारक्षमतेला चालना मिळते.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	भावनाविचार	१५	१
२	उत्पत्तिविधि, विनियोगविधि	१५	१
३	प्रयोगविधि, अधिकारविधि	१५	१
४	मंत्र, नामधेय, निषेध, अर्थवाद	१५	१
एकूण		६०	४

Suggested Books / Readings:

१. संपा.श्रीकृष्णवल्लभाचार्य, 'अर्थसंग्रह of लौगक्षिभास्कर with किरणावली संस्कृतटीका. चौखम्बा ओरिएण्टालिया वाराणसी प्रथम संस्करण १९८५,
२. संपा. सुकठनकर एस.एस., अर्थसंग्रह of लौगक्षिभास्कर(with English translation) भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली.१९८३
३. संपादक - परांजपे शि. म. अर्थसंग्रह निर्णयसागर प्रेस,मुंबई १९२०
४. वाचस्पती उपाध्याय,अर्थसंग्रह(with Hindi Commentary) –चौखम्बा पब्लिशर्स, वाराणसी. चतुर्थ संस्करण १९९८
५. डॉ. मुळे रवींद्र अंबादास, 'अर्थसंग्रहसार' –श्रीसंतज्ञानेश्वर वेदविद्या प्रतिष्ठान,औरंगाबाद.प्रथमावृत्ती

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ - आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन भाषांतर करा. (पाच पैकी तीन)३० गुण	

अंतर्गत मूल्यमापन

२० गुण

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – I**Type:** Major Mandatory**Course Name:** Sanskrit Communication Skill**Course Number:** MM4**Course Code:** MAU0325MML504G4**Course Credits:** 2**Marks:** Semester End: 40 Internal Assessment: 10 Total Marks: 50

उद्दिष्टे:

- १) संस्कृत भाषेचे उत्तम आकलन होणे.
- २) संस्कृत भाषेत वाचन लेखन कौशल्ये विकसित करणे.
- ३) संस्कृत भाषेला व्यवहारोपयोगी स्वरूपात आणणे.
- ४) संस्कृतभाषेत आधुनिक-विज्ञान-तंत्रज्ञान-सुसंगत अशा नव्या शब्दनिर्मितीच्या प्रक्रियेला चालना देणे.

फलिते:

- १) संस्कृत भाषेचे आकलन सुधारते.
- २) संस्कृत भाषेत वाचन, लेखन करता येते.
- ३) संस्कृत भाषा व्यवहारोपयोगी स्वरूपात येते.
- ४) संस्कृतभाषेत आधुनिक-विज्ञान-तंत्रज्ञान-सुसंगत अशा नव्या शब्दनिर्मितीच्या प्रक्रियेला चालना मिळते.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	संस्कृत वाचन कौशल्य, मूलभूत संस्कृत व्याकरण	१५	१
२	संस्कृत लेखन कौशल्य, अनुवाद कौशल्य	१५	१
एकूण		३०	२

Suggested books / Readings:

१. जोशी प्र. शं., सुगम संस्कृत व्याकरण, नितीन प्रकाशन पुणे, २०११.
२. प्रथमा दीक्षा, केंद्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय, दिल्ली.
३. करंदीकर ग.वा., संस्कृतभाषापरिचयः, रिसबूड नि.मु., ठाणे, २०१३.
४. पाण्डेय राजकिशोर, रूपचन्द्रिका, चौखम्बा ओरीयंटालिया, दिल्ली, २००८.
५. मिश्र हरेकान्त, बृहद्धातुकुसुमाकर, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली, १९९९.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (संस्कृत व्याकरणनिष्ठ) (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ – परिच्छेद वाचून विचारलेल्या प्रश्नांची संस्कृतमध्ये उत्तरे लिहा (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ३ – परिच्छेदाचे मातृभाषेत भाषांतर करा. (दोन पैकी एक)	१० गुण
प्रश्न ४ – किमान दहा वाक्यांमध्ये संस्कृत भाषेत निबंध लेखन करा. (तीन पैकी एक)	१० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन	१० गुण
-------------------	--------

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – I**Type:** Major Elective**Course Name:** Karnabharam-Urubhangam**Course Number:** ME1**Course Code:** MAU0325MEL504G1**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. नाट्यशास्त्राची ओळख करून देणे.
२. नाटककार भास समजून घेणे व कर्णभार व ऊरुभंग या एकांकिकांचा अभ्यास करणे.
३. कर्णभार व ऊरुभंग या एकांकिकांतील नाट्यवस्तू अभ्यासणे.
४. विद्यार्थ्यांमधील सृजनात्मक नाट्यलेखन कलेला प्रोत्साहित करणे.

फलिते:

१. नाट्यशास्त्राची ओळख होते.
२. नाटककार भास समजून येतो व कर्णभार व ऊरुभंग या एकांकिकांचा अभ्यास होतो.
३. कर्णभार व ऊरुभंग या एकांकिकांतील नाट्यवस्तू अभ्यासली जाते.
४. विद्यार्थ्यांमधील सृजनात्मक नाट्यलेखन कलेला प्रोत्साहन मिळते.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	नाट्यशास्त्राची ओळख, भासाची ओळख	१५	१
२	कर्णभार एकांकिका	१५	१
३	ऊरुभंग एकांकिका	१५	१
४	कर्णभार व ऊरुभंग नाट्यवस्तू विचार	१५	१
एकूण		६०	४

Suggested Books / Readings:

१. भासः एकांकिका- कर्णभारम् व ऊरुभङ्गम् , शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर, २००६
२. महाकविभास , भासनाटकचक्रम्, प्रथम भाग, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी
३. डॉ. त्रिपाठी रमाशंकर, संस्कृत साहित्य का प्रामाणिक इतिहास, चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी
४. भट गो.के., संस्कृत नाट्यसूत्री, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे २०२३.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ - आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन भाषांतर करा. (पाच पैकी तीन) ३० गुण	

अंतर्गत मूल्यमापन	२० गुण
-------------------	--------

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – I**Type:** Major Elective**Course Name:** Mudrarakshasam**Course Number:** ME2**Course Code:** MAU0325MEL504G2**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. नाट्यशास्त्राची ओळख करून देणे व विशाखादत्तविरचित मुद्राराक्षस नाटकाचा अभ्यास करणे.
२. उत्तम उदाहरण म्हणून प्रस्तुत नाटकातील नाट्यवस्तू अभ्यासणे
३. मुद्राराक्षस नाटकातील राजकारण समजून घेणे.
४. विद्यार्थ्यांमधील सृजनात्मक नाट्यलेखन कलेला प्रोत्साहित करणे.

फलिते:

१. नाट्यशास्त्राची ओळख होते व विशाखादत्तविरचित मुद्राराक्षस नाटकाचा अभ्यास होतो.
२. उत्तम उदाहरण म्हणून प्रस्तुत नाटकातील नाट्यवस्तू अभ्यासली जाते.
३. मुद्राराक्षस नाटकातील राजकारण समजून येते.
४. विद्यार्थ्यांमधील सृजनात्मक नाट्यलेखन कलेला प्रोत्साहन मिळते.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	नाट्यशास्त्राचा आणि नाटककाराचा परिचय	१५	१
२	मुद्राराक्षस नाटकातील नाट्यतन्त्राचा विचार	१५	१
३	अङ्क १ ते ४ सूक्ष्म अध्ययन	१५	१
४	अङ्क ५ ते ७ स्थूल अध्ययन	१५	१
एकूण		६०	४

Suggested Books / Readings:

1. Kale M.R., Mudrarakshasam of Vishakhadatta with the commentary of Dhundiraja, Motilal Banarasidas, Delhi, 2011.

२. भट गो.के., मुद्राराक्षस, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, २०१७.

३. भट गो.के., संस्कृत नाट्यसृष्टी, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे २०२३.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ - आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन भाषांतर करा. (पाच पैकी तीन) ३० गुण	

अंतर्गत मूल्यमापन	२० गुण
-------------------	--------

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – I**Type:** Major Elective**Course Name:** Mruchchhakatikam**Course Number:** ME3**Course Code:** MAU0325MEL504G3**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. नाट्यशास्त्राची ओळख करून देणे. शूद्रकविरचित मृच्छकटिकम् नाटकाचा अभ्यास करणे.
२. प्रस्तुत नाटकातील नाट्यवस्तू अभ्यासणे
३. प्रकरण नाट्याच्या अभ्यासातून विद्यार्थ्यांच्या कल्पनाशक्तिला प्रोत्साहित करणे.
४. विद्यार्थ्यांमधील सृजनात्मक नाट्यलेखन कलेला प्रोत्साहित करणे.

फलिते:

१. नाट्यशास्त्राची ओळख होते. शूद्रकविरचित मृच्छकटिकम् नाटकाचा अभ्यास होतो.
२. प्रस्तुत नाटकातील नाट्यवस्तू अभ्यासली जाते.
३. प्रकरण नाट्याच्या अभ्यासातून विद्यार्थ्यांची कल्पनाशक्ती प्रोत्साहित होते.
४. विद्यार्थ्यांमधील सृजनात्मक नाट्यलेखन कलेला प्रोत्साहित करणे.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	नाट्यशास्त्राचा आणि नाटककाराचा परिचय	१५	१
२	मृच्छकटिकम् नाटकातील नाट्यतन्त्राचा विचार	१५	१
३	अङ्क १ ते ४ सूक्ष्म अध्ययन	१५	१
४	अङ्क ५ ते १० स्थूल अध्ययन	१५	१
एकूण		६०	४

Suggested Books / Readings:

१. त्रिपाठी रमाशंकर, मृच्छकटिकम् मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, २०१५.
२. त्रिपाठी जयशंकरलाल, मृच्छकटिकम्, चौखम्बा कृष्णदास अकादमी, वाराणसी, २०२१.
३. राव गंगासागर, मृच्छकटिकम्, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी.
४. भट गो.के., संस्कृत नाट्यसृष्टी, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे २०२३.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ - आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन भाषांतर करा. (पाच पैकी तीन)	३० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन	२० गुण
-------------------	--------

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – II**Type:** Major Mandatory**Course Name:** Subanta Prakaranam of Laghusiddhantakaumudi**Course Number:** MM5**Course Code:** MAU0325MML504H5**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100**उद्दिष्टे:**

१. लघुसिद्धान्तकौमुदी ग्रन्थातील सुबन्त प्रकरणाचा परिचय करून देणे.
२. संस्कृत व्याकरणातील नियमबद्ध वैज्ञानिक मांडणीचा अभ्यास करणे.
३. विद्यार्थ्यांमध्ये विश्लेषणात्मक विचारक्षमतेचा विकास करणे.
४. अजन्त पुल्लिङ्ग, नपुसकलिङ्ग आणि स्त्रीलिङ्ग पदांची रूपे सिद्ध करण्यात सक्षम करणे.

फलिते:

१. लघुसिद्धान्तकौमुदी ग्रन्थातील सुबन्त प्रकरणाचा परिचय होतो.
२. संस्कृत व्याकरणातील नियमबद्ध वैज्ञानिक मांडणीचा अभ्यास होतो.
३. विद्यार्थ्यांमध्ये विश्लेषणात्मक विचारक्षमतेचा विकास होतो.
४. अजन्त पुल्लिङ्ग, नपुसकलिङ्ग आणि स्त्रीलिङ्ग पदांची रूपे सिद्ध करण्यात सक्षम होतात.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	लघुसिद्धान्तकौमुदी ग्रन्थाचा परिचय	१५	१
२	सुबन्त प्रक्रिया पूरक संज्ञा आणि सन्धिचे अध्ययन	१५	१
३	अजन्त पुल्लिङ्ग रूपसिद्धि	१५	१
४	अजन्त नपुसकलिङ्ग आणि स्त्रीलिङ्ग रूपसिद्धि	१५	१
एकूण		६०	४

Suggested Books / Readings:

१. साठे -आठलेकर, लघुसिद्धान्तकौमुदी, दीक्षित वि. ना., संस्कृत विद्या परिसंस्था, पुणे, १९९८.
२. कुशवाह महेशसिंह, लघुसिद्धान्तकौमुदी (रूपसिद्धिविभागात्मक द्वितीय खण्ड), चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी, १९८२.
३. दीक्षित पुष्पा, प्रकरणनिर्देशसमन्वित अष्टाध्यायीसूत्रपाठ, ज्ञानभारती पब्लिकेशन, दिल्ली, २००९
४. त्रिपाठी, मालवीय, वामनजयादित्यविरचिता काशिका, तारा बुक एजन्सी, वाराणसी, १९८६.
५. दीक्षित पुष्पा, अष्टाध्यायी सहजबोध, प्रतिभा प्रकाशन, दिल्ली, २०१६
६. **ashtadhyayi.com Application**

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ – विवेचक परिच्छेद लिहा. (पाच पैकी तीन)	३० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन	२० गुण
-------------------	--------

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – II**Type:** Major Mandatory**Course Name:** Sanskrit Linguistics**Course Number:** MM6**Course Code:** MAU0325MML504H6**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. भाषाविज्ञानाचा आणि संलग्न करिअर क्षेत्रांचा परिचय करून देणे.
२. भाषेच्या मूलभूत संकल्पना जाणून भाषेचा वैज्ञानिक पाया समजून घेणे.
३. ध्वनी आणि अर्थ यांच्या परिवर्तनाचे निरीक्षण करणे आणि त्यांच्या कारणांचे विश्लेषण करणे.
४. भाषेच्या वैविध्यातून सामान्य तत्त्वांचा आणि त्यांच्या अपवादांचा मागोवा घेउन भाषेविषयक नियम समजून घेणे.

फलिते:

१. भाषाविज्ञानाचा आणि संलग्न करिअर क्षेत्रांचा परिचय होतो.
२. भाषेच्या मूलभूत संकल्पना जाणून भाषेचा वैज्ञानिक पाया समजून येतो.
३. ध्वनी आणि अर्थ यांच्या परिवर्तनाचे निरीक्षण करून त्यांच्या कारणांचे विश्लेषण करता येते.
४. भाषेच्या वैविध्यातून सामान्य तत्त्वांचा आणि त्यांच्या अपवादांचा मागोवा घेउन भाषेविषयक नियम समजून येतात.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	भाषाविज्ञान परिचय, भाषा - स्वरूप व वैशिष्ट्ये , भाषेचा उद्गम व विकास, भाषा उत्पत्तीचे सिद्धान्त, भाषेचे वर्गीकरण	१५	१
२	ध्वनिशास्त्र, ध्वनि उत्पत्तीचा सिद्धान्त, ध्वनिचे वर्गीकरण, मातृका, वर्णमालाविचार, ध्वनिनियम ध्वनिपरिवर्तनाची कारणे	१५	१

३	अर्थविचार: व्यवसिते, शब्दशक्ति, अर्थपरिवर्तनाच्या दिशा आणि कारणे	१५	१
४	वाक्यविचार, व्याख्या, वाक्याचे प्रकार	१५	१
एकूण		६०	४

Suggested Books / Readings:

१. Dalai B.K., Studies in Indian Linguistics,- भारतीय कला प्रकाशन दिल्ली
२. पण्डित म. दा . प्राचीन भारतीय भाषाशास्त्र -शुभदा सारस्वत प्रकाशन पुणे, प्रथमावृत्ती - २०००
३. डॉ. सिंह राजकिशोर, संस्कृत भाषाविज्ञान -विनोद पुस्तक मंदीर आग्रा.
४. गजेन्द्रगडकर ,भाषा आणि भाषाशास्त्र -एस.एन त्रिपाठी रामदेव, मुंबई विश्वविद्यालय, मुंबई.
५. त्रिपाठी रामदेव, भाषाविज्ञान की भारतीय परंपरा ,बिहार राष्ट्र भाषा प्रकाशन दिल्ली, १९६८.
६. भोलाशंकर व्यास, संस्कृत का भाषाशास्त्रीय अध्ययन, भारतीय ज्ञानपीठ प्रकाशन, दिल्ली.
७. मौर्य राजनारायण, भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे -सिटी बुक स्टॉल, पुणे.
८. मालशे, इनामदार, सोमण, भाषाविज्ञान वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक- संजय प्रकाशन पुणे, १९८२
९. म.म. काशिनाथशास्त्री अभ्यंकर, महाभाष्य (पतंजलि, मराठी भाषान्तर) पुणे.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ – विवेचक परिच्छेद लिहा. (पाच पैकी तीन)	३० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन

२० गुण

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – II**Type:** Major Mandatory**Course Name:** Sankhyakarika**Course Number:** MM7**Course Code:** MAU0325MML504H7**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. सांख्य तत्त्वज्ञानाची ओळख करून देणे.
२. वस्तूनिष्ठ विचारक्षमता वाढविणे.
३. तत्त्वज्ञानमूलक दृष्टी वृद्धिंगत करणे.
४. आत्मज्ञानाविषयी जिज्ञासा उत्पन्न करणे.

फलिते:

१. सांख्य तत्त्वज्ञानाची ओळख होते.
२. वस्तूनिष्ठ विचारक्षमता वाढते.
३. तत्त्वज्ञानमूलक दृष्टी वृद्धिंगत होते.
४. आत्मज्ञानाविषयी जिज्ञासा उत्पन्न होते.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	मंगलाचरण, प्रमाण, सत्कार्यवाद (१-१०)	१५	१
२	पुरुष - प्रकृतिविचार (११-२१)	१५	१
३	सृष्टि-विस्तार (२२-५१)	१५	१
४	सर्गप्रवृत्ति व प्रकृतिनिवृत्ति (५२-७१)	१५	१
एकूण		६०	४

Suggested Books / Readings:

१. भट्टाचार्य रमाशंकर, सांख्यतत्त्वकौमुदी १९७६, मोतीलाल बनारसी दास, दिल्ली.
२. डॉ. मुसलगावांकर गजानन शास्त्री सांख्यतत्त्वकौमुदी, चौखम्बा संस्कृत सिरिज ऑफिस, वाराणसी. प्रथमावृत्ती, १९५१
३. डॉ. कुलकर्णी ग. वि., सांख्यतत्त्वकौमुदी, महाराष्ट्र राज्य साहित्य व संस्कृती मंडळ, मुंबई - प्रथमावृत्ती १९७१.
४. जोग द. वा., सांख्यकारिका कौमुदी-प्रकाश, प्रकाशन, डोंबिवली, २००३

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ - आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन भाषांतर करा. (पाच पैकी तीन)	३० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन	२० गुण
-------------------	--------

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – II**Type:** Major Mandatory**Course Name:** Ancient Indian Culture of Food and Drinks**Course Number:** MM8**Course Code:** MAU0325MML504H8**Course Credits:** 2**Marks:** Semester End: 40 Internal Assessment: 10 Total Marks: 50

उद्दिष्टे

१. आधुनिक व प्राचीन भारतीय अन्नपान संस्कृतींचा परिचय करून देणे.
२. भारतीयांची परंपरागत प्राचीन अन्नपान संकल्पना समजून घेणे.
३. आधुनिक अन्नपान संकल्पनेतील हेयोपादेयता समजणे.
४. खाद्याखाद्य विवेक जागृत करणे.

फलिते:

१. आधुनिक व प्राचीन भारतीय अन्नपान संस्कृतींचा परिचय होतो.
२. भारतीयांची परंपरागत प्राचीन अन्नपान संकल्पना समजते.
३. आधुनिक अन्नपान संकल्पनेतील हेयोपादेयता समजते.
४. खाद्याखाद्य विवेक जागृत होतो.

अनुक्रमांक	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	अन्नसंस्कृती:- आधुनिक व प्राचीन अन्नसंस्कृतीचा तुलनात्मक अभ्यास, उपनिषदांतील अन्नविषयक विचार, आयुर्वेदिक अन्न संकल्पना, आहाराविधिविशेष आयतने, ऋतूनुसार आहार संकल्पना, अन्नाचे प्रकार व बनविण्याच्या ग्रंथोक्त पद्धती.	१५	१
२	पानसंस्कृती:- आधुनिक व प्राचीन पानसंस्कृतीचा तुलनात्मक अभ्यास, जल, जलाचे विविध प्रकार व त्याची उपयुक्तता, जलपान विषयक शास्त्रोक्त	१५	१

	नियम, पंचविध कषाय संकल्पना, सन्धान कल्पना – आसव, अरिष्ट, इत्यादी. प्राचीन भारतीय व पाश्चात्य मद्यनिर्मिती प्रक्रियेचा तौलनिक अभ्यास.		
	एकूण	३०	२

Suggested books /Readings:

१. यादव, शर्मा, चरक संहिता, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी, २००९.
२. यादव, शर्मा, सुश्रुत संहिता, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी, २००९.
३. यादव, शर्मा, अष्टांग संग्रह, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी, २००९.
४. कुंटे, नवरे, श्रीमद्वाग्भटविरचित अष्टांगहृदयम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, २०१०.
५. परशुरामशास्त्री, शार्ङ्गधरसंहिता, चौखम्बा ओरीयन्टालिया, वाराणसी, २०१२.
६. राजेश्वरदत्तशास्त्री, भैषज्यरत्नावली, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	१० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	१० गुण
प्रश्न ४ – विवेचक परिच्छेद लिहा. (तीन पैकी दोन)	१० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन

१० गुण

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – II**Type:** Major Elective**Course Name:** Environmental Awareness in Sanskrit Literature**Course Number:** ME4**Course Code:** MAU0325MEL504H4**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. संस्कृत साहित्यातील प्राचीन भारतीय विज्ञानाची ओळख करून देणे.
२. पर्यावरणविषयक संस्कृत साहित्यातील समृद्ध चिन्तन प्रकाशात आणणे.
३. पर्यावरण संरक्षणाविषयी जबाबदारीची भावना विकसित करणे.
४. संस्कृतमधील प्राचीन भारतीय विज्ञानाविषयी कुतुहल आणि जिज्ञासा उत्पन्न करणे.

फलिते:

१. संस्कृत साहित्यातील प्राचीन भारतीय विज्ञानाची ओळख होते.
२. पर्यावरणविषयक संस्कृत साहित्यातील समृद्ध चिन्तन प्रकाशात येते.
३. पर्यावरण संरक्षणाविषयी जबाबदारीची भावना विकसित होते.
४. संस्कृतमधील प्राचीन भारतीय विज्ञानाविषयी कुतुहल आणि जिज्ञासा उत्पन्न होते.

अनु.	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	आधुनिक पर्यावरणीय संकल्पना आणि संस्कृत साहित्य: पर्यावरणीय विज्ञान: व्याख्या, व्याप्ती आणि आधुनिक समस्या. संस्कृत साहित्याचे पर्यावरणीय दृष्टिकोनातून महत्त्व.	१५	१
२	पर्यावरणीय बाबी आणि वैदिक साहित्यातील प्रकृति: ऋग्वेद (१.८५.१, ७.४९.२), अथर्ववेद (१२.१.५२, १.३२.४, १०.१.३०, १०.८.३१, १८.१.१७) ऐतरेय उपनिषद् (३.३) वैदिक साहित्यातील पर्यावरण संरक्षण:	१५	१

	अथर्ववेद (३.२१.१०, २.३२.१-६, ५.२८.५, ४.२.८), ऋग्वेद (१.१९१.१-६, १०.५१.१) यजुर्वेद (१३.३७) बृहदारण्यक उपनिषद (३.९.२८), तैत्तिरीय उपनिषद (५.१०१), ईशोपनिषत् (१.१)		
३	वैदिकोत्तर संस्कृत साहित्यातील पर्यावरण सजगता: मत्स्य पुराण (५९.१५९, १५३.५१२) वराह पुराण (१७२.३९) शुक्रनीति (४.५८-६२) अर्थशास्त्र (२.१.२०, ३.१९, २.१.२०-२१) बृहत्संहिता (५४.११९) अग्निपुराण (२०९-२) रामायण (२.८०.१०-११) बृहत्संहिता (५४ अध्याय)	१५	१
४	कालिदासाच्या साहित्यातील पर्यावरण अवतरणे: अभिज्ञानशाकुन्तलम्, मेघदूतम्, ऋतुसंहार, कुमारसंभवम्, रघुवंशम्	१५	१
	एकूण	६०	४

Suggested Books /Readings:

1. Kangale R.P., Arthashastra of Kautilya, Motilal Banarasidas, Delhi, 1965.
2. Griffith R T H, Atharvaveda Samhita, Banaras, 1968.
3. Shastri H.P., Ramayana of Valmiki, London, 1952-59.
४. ऋग्वेदसंहिता (श्रीमत्सायणाचार्यविरचितभाष्यसमेता), वैदिक संशोधन मंडळ, पुणे, १९८४.
५. लछमनदास मेहेरचन्द, शास्त्री उदयवीर, कौटिलीय अर्थशास्त्र, दिल्ली, १९६८.
६. कंगले र. प., कौटिलीयम् अर्थशास्त्रम्, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृति मंडळ, १९८२.
७. मिश्र बलदेव प्रसाद, बृहत्संहिता हिन्दी अनुवाद, खेमराज श्रीकृष्णदास प्रकाशन, मुंबई.
८. सातवळेकर श्रीपाद दामोदर, यजुर्वेद हिन्दी अनुवादसहित, पारडी.
९. मिश्र ब्रह्मदेव, शुक्रनीति हिन्दी अनुवाद, चौखम्बा संस्कृत सीरीज, वाराणसी, १९६८.
१०. शर्मा जानकी नाथ, श्रीमद्वाल्मीकिरामायण हिन्दी अनुवादसहित, गीताप्रेस, गोरखपूर.
११. ठाकुर आद्यादत्त, वेदो में भारतीय संस्कृती, हिन्दी समिती, लखनऊ, १९६७.
१२. तिवारी मोहन चंद, अष्टाचक्रा अयोध्या: इतिहास व परंपरा, उत्तरायण प्रकाशन, दिल्ली, २००६.
१३. विद्यालंकार सत्यकेतु, प्राचीन भारतीय शासनव्यवस्था और राज्यशास्त्र, सरस्वती सदन, मसुरी, १९६८.

१४. सहाय शिवस्वरूप, प्राचीन भारत का सामाजिक एवं आर्थिक इतिहास, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, २०१२.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ – विवेचक परिच्छेद लिहा. (पाच पैकी तीन)	३० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन	२० गुण
-------------------	--------

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – II**Type:** Major Elective**Course Name:** Introduction to Lilavati of Bhaskaracharya**Course Number:** ME5**Course Code:** MAU0325MEL504H5**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. संस्कृतमधील प्राचीन भारतीय विज्ञानाची ओळख करून देणे.
२. प्राचीन गणितज्ञ व त्यांच्या ग्रंथांचा परिचय करून देणे.
३. तत्कालीन समाज, संस्कृती यांचा तदनुषंगाने अभ्यास करणे.
४. गणिती सूत्रे व त्यांची उदाहरणे यांच्या श्लोकबद्ध मांडणीतील भाषासौंदर्य अभ्यासणे.

फलिते:

१. संस्कृतमधील प्राचीन भारतीय विज्ञानाची ओळख होते.
२. प्राचीन गणितज्ञ व त्यांच्या ग्रंथांचा परिचय होतो.
३. तत्कालीन समाज, संस्कृती यांचा तदनुषंगाने अभ्यास होतो..
४. गणिती सूत्रे व त्यांची उदाहरणे यांच्या श्लोकबद्ध मांडणीतील भाषासौंदर्य अभ्यासले जाते.

अनु	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	प्राचीन भारतीय गणितज्ञ व त्यांच्या ग्रंथांचा परिचय	१५	१
२	लीलावती ग्रंथपरिचय व भाषाशैली अध्ययन	१५	१
३	लीलावती: समाज आणि संस्कृती दर्शन	१५	१
४	लीलावती गणिती सूत्रे व उदाहरणे: श्लोक क्र. १ ते ५८, ७३ ते ८९ (आनन्दाश्रम प्रकाशित पुस्तक, भाग १)	१५	१

एकूण	६०	४
------	----	---

Suggested Books / Readings:

१. श्रीमद्भास्कराचार्यविरचिता लीलावती पूर्वार्धरूपः प्रथमो भागः, आनन्दाश्रमसंस्कृतग्रन्थावलिः, ग्रन्थाङ्कः १०७, आनन्दाश्रम मुद्रणालय, पुणे, १९३७
२. फडके, ना. ह., लीलावती पुनर्दर्शन, पुणे, १९७१
३. लिमये, मेधा, संस्कृतीच्या कोंदणातली लीलावती, वरदा प्रकाशन, पुणे, ऑक्टोबर २०२०
४. *Līlāvatī* of Bhāskarācārya, with rationale in terms of modern mathematics largely based on N. H. Phadake's Marathi translation of *Līlāvatī*, translated by Patwardhan, Nayampalli, and Singh, Motilal Banaraseedas, Delhi, 2001 (Reprint)

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ – विवेचक परिच्छेद लिहा. (पाच पैकी तीन)	३० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन	२० गुण
-------------------	--------

M. A. SANSKRIT I, SEMESTER – II**Type:** Major Elective**Course Name:** Fundamentals of Ayurveda**Course Number:** ME6**Course Code:** MAU0325MEL504H6**Course Credits:** 4**Marks:** Semester End: 80 Internal Assessment: 20 Total Marks: 100

उद्दिष्टे:

१. आयुर्वेदाचा परिचय करून देणे.
२. आयुर्वेदातील ज्ञान व आचार्य परंपरा समजून घेणे.
३. आयुर्वेदातील मूलभूत संकल्पना समजून घेणे.
४. आयुर्वेदाचे आधुनिक अध्ययन व उपयुक्तता समजून घेणे.

फलिते:

१. आयुर्वेदाचा परिचय होतो.
२. आयुर्वेदातील ज्ञान व आचार्य परंपरा समजून येते.
३. आयुर्वेदातील मूलभूत संकल्पना समजून येतात.
४. आयुर्वेदाचे आधुनिक अध्ययन व उपयुक्तता समजून येते.

अनु	घटक नाव	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	आयुर्वेदाचा इतिहास	१५	१
२	आयुर्वेदातील दर्शन	१५	१
३	आयुर्वेदातील मूलभूत सिद्धान्त	१५	१
४	आयुर्वेदाचे अध्ययन व उपयुक्तता	१५	१
एकूण		६०	४

Suggested Books / Readings:

१. पाठ्यपुस्तक - आयुर्वेदाचा इतिहास, मूलसिद्धांत व ग्रंथ - शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
२. यादव, शर्मा, चरक संहिता, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी, २००९.
३. यादव, शर्मा, सुश्रुत संहिता, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी, २००९.
४. यादव, शर्मा, अष्टांग संग्रह, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी, २००९.

Note: Teachers are free to use any relevant books/ articles/ e-resource if needed

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी

प्रश्न १ – बहुपर्यायी प्रश्न (एकूण दहा)	१० गुण
प्रश्न २ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ - अन्तर्गत विकल्पांसह दीर्घोत्तरी प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ – विवेचक परिच्छेद लिहा. (पाच पैकी तीन)	३० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन	२० गुण
-------------------	--------

ACTIVITIES AND EXERCISES SUGGESTED FOR INTERNAL ASSESSMENT:

- Home Assignments
- Oral
- Seminar Presentation
- Unit Tests
- Any other exercise/activity approved by concerned teacher.

B) TEMPLATE FOR FIELD PROJECT:

M. A. I, SEMESTER – II

Type: Field Project

Course Name: Field Project

Course Number: OJ

Course Code: *(Note: For FP code used is OJ only)*

Course Credits: Example: 4

Marks: Dissertation/Project Report etc.: 80

Internal Assessment (Viva Voce): 20

Total Marks: 100

Course Learning Outcomes: (Write at least 4 outcomes. You may add more. Use Bloom's Taxonomy)

- To make students prepared with hands on training in the different field of Sanskrit
- To make students acquired basic skills in the language
- To make them experienced and self-confident with experiential learning
- To make them aware of scope and opportunities available in the Sanskrit subject

Instructions for teachers and students while doing Field Project:

1. Selection of Field project should be related to the mandatory or elective courses in the concerned subject.
2. SEPARATE Field project should be FORMALLY ASSIGNED (In Written Form) by concerned teacher to every student. It should not be done in common.
3. Field Project should be based on field work carried out by the student INDEPENDENTLY.
4. Submission of Field Project Report duly signed and certified by concerned teacher/guide is A PRE-REQUISITE FOR APPEARING TO VIVA-VOCE EXAMINATION.
5. TWO COPIES of Field Project Report in BOUND FORMAT should be submitted before Viva-Voce. One copy will be kept by department and the remaining will be returned to student.

Important Notes for Teachers:

1. Prepare an Appropriate Format of PERMISSION LETTER to be given to student to do the Field Project under the guidance of a concerned teacher.
2. Prepare an Appropriate Format for Writing the Field Report. **Kindly see that the First Page and Certificate Page is common for all students. In the remaining part, try to maintain uniformity.**

For Example:

The format may be as follows:

Chapter I: Introduction

Chapter II: Review of Literature / Theoretical Background / Conceptual Framework

Chapter III: Profile of the Organization / Area

Chapter IV: Analysis and Interpretation of the Data

Chapter V: Conclusion - It will include observations, findings, suggestions and conclusions

C) TEMPLATE FOR ON JOB TRAINING:

M. A. Sanskrit Part I, SEMESTER – II

Type: On Job Training

Course Name: On Job Training

Course Number: OJ

Course Code: MAU0325OJL504H

Course Credits: 4

Marks: On the Job Training Report: 80

Internal Assessment (Viva Voce): 20

Total Marks: 100

Course Learning Outcomes: (Write at least 4 outcomes. You may add more. Use Bloom's Taxonomy)

- To make students prepared with hands on training in the different field of Sanskrit
- To make students acquired basic skills in the language
- To make them experienced and self-confident with experiential learning
- To make them aware of scope and opportunities available in the Sanskrit subject

Instructions for teachers and students while doing On-the-Job Training:

1. Selection of Institute/Organization/Consultant/Professional etc. should be based on the areas in the mandatory or elective courses in the concerned subject.
2. The Institute/Organization/Consultant/Professional etc., under whom the Training/Internship/Apprenticeship is expected, should be FORMALLY ASSIGNED (In Written Form) by concerned teacher to every student.
3. Submission of On-the-Job-Training Report duly signed and certified by concerned teacher/guide is A PRE-REQUISITE FOR APPEARING TO VIVA-VOCE EXAMINATION.
4. TWO COPIES of On-the-Job-Training Report in BOUND FORMAT should be submitted before Viva-Voce. One copy will be kept by department and the remaining will be returned to student.

Important Notes for Teachers:

1. Prepare a Draft Letter for getting permission from the appropriate authority within the Institute/Organization or from Consultant/Professional etc. for the On-the-Job-Training/Internship/Apprenticeship
2. Prepare an Appropriate Format for Writing the On-the-Job Training Report. **Kindly see that the First Page and Certificate Page is common for all students. In the remaining part, try to maintain uniformity.**

The **On-the-Job Training Report format** may be as follows:

Student's Name: -----

Name Of the College: -----

Class: -----Semester: -----

Subject: -----Seat Number: -----

Year -----Duration of Internship: -----

Internship Site/ Name of the Institution: -----

Institute Supervisor's Name: -----

College Teacher who supervised: -----

Introduction:

This section should provide the area of interest, its' importance in contemporary world, the reasons for choosing this area as well as the institution/organization/consultant/professional etc. .

Description of the organization:

This section should provide a brief overview of the organization where the internship will take place, including its mission, goals, and services and experience.

Duties and responsibilities:

This section should describe the specific tasks and responsibilities the student had during the internship, as well as any notable projects or activities they were involved in.

Reflection on learning outcomes and accomplishments:

This section should highlight the key learning and accomplishments the student achieved during the internship (skills, knowledge, attitude etc.). The student is expected to provide an in-depth reflection on the overall growth and impact of training.

Areas for improvement:

This section should address areas for improvement the student seen by himself/herself during the internship. He/she should reflect on how to overcome these challenges or plan strategies for improvement.

Conclusion:

This section should summarize the key takeaways from the internship experience.

Appendices:

This section should include following documents:

- Formal permission letter by Concerned Teacher/Guide sent to concerned Institution/Organization/Professional/Consultant etc.
- Formal Acceptance Letter by Institution/Organization/Professional/Consultant etc. for Training.
- Attendance sheet with Day, Date, Time, Number of Hours, Brief description of Training/ Learning activities, Signature of Institutional Authority, Signature of Concerned Teacher.
- Google Tagged photos of showing Attendance as well as Doing Work
- Compliance Certificate with remarks duly signed by Institutional Authority
- Other supporting material